



Independent Union of Research & Higher Education Employees of Croatia

**NEZAVISNI SINDIKAT ZNANOSTI
I VISOKOG OBRAZOVANJA**

**3
DESET
5
ET!**
1990-2025

STAJALIŠTE NSZVO O PROCESU PROGRAMSKOG PREGOVARANJA S VISOKIM UČILIŠTIMA

Sažetak: Nezavisni sindikat znanosti i visokog obrazovanja uvođenje programskog financiranja visokih učilišta i javnih znanstvenih instituta smatra jednom od najvažnijih reformi, jer ona treba osigurati stabilno i razvojno orijentirano financiranje. Stoga pozivamo sve dionike, a posebice resorno ministarstvo, da ovom procesu pristupe maksimalno odgovorno i s dužnom pažnjom prema ciljevima i svrsi te reforme, ne vodeći se samo kratkoročnim administrativnim i političkim ciljevima. Kako bi ova reforma ostvarila svoju svrhu, smatramo da država mora osigurati dodatna proračunska sredstva za učinkovitu implementaciju programskih ugovora, radi osiguravanja adekvatnog financiranja osnovne komponente te za dodatna izdvajanja za potrebe razvojne i izvedbene komponente. Potrebna je promjena paradigme osnovnog financiranja javnih sveučilišta dominantno prema kriteriju broja studenata. Kvaliteta planiranja razvojne i izvedbene komponente na razini svakog visokog učilišta od izuzetne je važnosti za uspjeh ove reforme, te je stoga potrebno osigurati dovoljno vremena za taj proces i sve potrebne informacije i upute svim dionicima čim prije.

Nezavisni sindikat znanosti i visokog obrazovanja (dalje: Sindikat), već više od jednog desetljeća zagovara uvođenje sustava financiranja javnih znanstvenih instituta i javnih visokih učilišta (dalje: akademske ustanove) utemeljenog na programskim ugovorima (dalje: programsko financiranje). Naši predstavnici u radnoj skupini za izradu Zakona o visokom obrazovanju i znanstvenoj djelatnosti iz 2022. godine snažno su zagovarali uređenje sustava financiranja po tom modelu. Smatrali smo i smatramo da samo takav sustav financiranja, ako je adekvatno uređen zakonom i podzakonskim aktima te ispravno implementiran, osigurava javnim akademskim ustanovama adekvatan okvir za poslovanje i djelovanje. **Takav sustav osigurava financijsku autonomiju kroz srednjoročni period, a koja je i jedan od stupova slobode znanstvenog rada i autonomije sveučilišta kao ustavnih vrijednosti naše Republike, po prvi put otvara mogućnost stvarnog strateškog planiranja i upravljanja razvojem ustanova, a koji se ne mora oslanjati na dobru volju trenutnih dužnosnika u resornom ministarstvu, te omogućava povratnu spregu između javnog financiranja i rezultata rada, čime se uspostavlja sustav odgovornosti prema javnim sredstvima i zajedničkom dobru.** U trenutku kada je započeo proces programskog pregovaranja s javnim sveučilištima, koja čine najveći dio našeg znanstvenog i visoko školskog sustava, imamo potrebu iznijeti svoja očekivanja od tog procesa.

1) Nužnost osiguravanja potrebnih dodatnih sredstava za učinkovitu implementaciju programskih ugovora. Prije svega, smatramo neophodnim da država osigura dovoljno sredstava za smislenu implementaciju novog sustava financiranja visokih učilišta. On **ne može biti smisleno implementiran bez povećanja ulaganja u znanost i visoko obrazovanje**, koje i tako zaostaje za prosjekom Europske unije. Naime, programsko financiranje podrazumijeva uvođenje dviju novih komponenti financiranja, uz **osnovnu komponentu** koja obuhvaća veliku većinu dosadašnjeg izdvajanja (plaće i materijalna prava zaposlenih, materijalni troškovi poslovanja, održavanje, osnovno

Adresa / Address: **Ulica Florijana Andrašeca 18 A, 10000 Zagreb, Croatia** • Tel: +385 1 4847-337
e-mail: uprava@nsz.hr • www.nsz.hr • OIB: 44542870641 • Žiro-račun – IBAN: HR1523600001101370304

Predsjednik / President: **dr. sc. Tvrtko Smital** • Predsjednik Velikog vijeća / President of the Great Council: **prof. dr. sc. Predrag Marković**
Zamjenik predsjednika i potpredsjednik Velikog vijeća: **izv. prof. art. Igor Čaljkusić** • Glavni tajnik: **Matija Krofelin**
Počasni predsjednici: **prof. dr. sc. Zvonimir Šikić i prof. dr. sc. Krunoslav Pisk**

Datum osnivanja / Date of Founding: 11. 1. 1990.
Član / Member of: Education International

financiranje znanstvene i umjetničke djelatnosti, studentski standard, izdavaštvo itd.), uključuje i **razvojnu komponentu** te **izvedbenu komponentu**. Razvojna komponenta namijenjena je financiranju razvojnih aktivnosti sveučilišta, kako u obrazovanju tako i znanosti, te bi trebala obuhvaćati do 20 posto osnovne komponente. Izvedbena komponenta je namijenjena posebnim ciljevima i aktivnostima koja sveučilišta ugovore s resornim ministarstvom, a može iznositi do 10 posto osnovne komponente. **Stoga te dvije nove komponente programskog financiranja, a koje su ključne za ostvarivanje gore navedenih ciljeva takvog sustava, nužno zahtijevaju dodatna sredstva, s obzirom da do sada te aktivnosti visokih učilišta nisu bile sustavno financirane.**

2) Potreba za promjenom paradigme osnovnog financiranja javnih sveučilišta dominantno prema kriteriju broja studenata. Dosadašnji sustav financiranja materijalnih i drugih troškova visokih učilišta, a koji je bio dominantno utemeljen na broju redovitih studenata, po našem sudu duboko je pogrešan. Prije svega, takav model financiranja zanemaruje činjenicu **da su sveučilišta u jednakoj mjeri znanstvene kao i obrazovne ustanove.** U mnogim znanstvenim poljima ne postoje znanstveni instituti koji se bave odgovarajućim istraživanjima, nego razvoj znanosti u tim poljima ovisi isključivo ili dominantno o znanstvenom radu sveučilišnih nastavnika. I u svim drugim poljima doprinos visokih učilišta znanstvenoj produkciji je izrazito značajan. Nadalje, pad broja studenata uslijed demografskih trendova dovodi pojedine ustanove na rub financijske održivosti. S obzirom na to da obrazovanje nije jedina misija tih ustanova, nego je jednako i znanost, njihovo podfinanciranje društveno je štetno. Takav sustav financiranja rezultirao je nizom nepoželjnih kolateralnih procesa, kao što su stalna nastojanja visokih učilišta da otvaraju nove studijske programe (kako bi privukli kojeg studenata više i osigurali nešto više sredstava) što rezultira proliferacijom studijskih programa, ili dupliciranjem sličnih studijskih programa na različitim ustanovama, što cjepka i tako male baze zainteresiranih studenata, te u konačnici stvara nezdravu konkurenciju među javno financiranim ustanovama za sve manji bazen potencijalnih studenata. Neadekvatno financiranje osnovnih troškova gura javna visoka učilišta i prema pogrešnim oblicima komercijalizacije. Apsurdnost takvog sustava financiranja najbolje se vidi na primjeru umjetničkih akademija, čije financiranje nije adekvatno već više od desetljeća te koje se stalno krpa izvanrednim mjerama. **Stoga smatramo da se prilikom određivanja visine osnovne komponente programskog ugovora resorno ministarstvo ne može voditi isključivo povijesnim podacima o visini izdataka za pojedine vrste troškova po ustanovama. Iako se prema Uredbi o programskom financiranju o osnovnoj komponenti gotovo i ne pregovara, smatramo da Ministarstvo znanosti, obrazovanja i mladih mora prilikom njezina određivanja uzeti u obzir stvarne troškove ustanova, pogotovo za materijalne troškove i održavanje.** S obzirom na to da se programski ugovor sklapa na četiri godine, kretanje svih stavki osnovne komponente treba projicirati sukladno očekivanom kretanju cijena i troškova ili omogućiti mehanizam korekcija ovisno o kretanju stvarnih troškova.

Naravno, sredstva za plaće i materijalna prava radnika trebaju biti procijenjena temeljem očekivane dinamike napredovanja postojećih zaposlenika tijekom važenja programskog ugovora, ali i temeljem razvojnih planova visokih učilišta. Razvojni planovi u znanosti i visokom obrazovanju u pravilu nužno zahtijevaju i nova radna mjesta, koja moraju biti predviđena programskim ugovorima. **Upravo u ovoj točki se uočava apsurdnost odredbe da se o osnovnoj komponenti programskog ugovora ne može pregovarati, a o razvojnoj može, iako su, kada su radna mjesta u pitanju, te dvije komponente spojene posude.** Nadalje, programsko pregovaranje je prilika da se osigura adekvatna podrška znanstvenicima i nastavnicima od strane stručnih službi, što još uvijek nije adekvatno riješeno na nekim ustanovama.

Adresa / Address: **Ulica Florijana Andrašeca 18 A, 10000 Zagreb, Croatia** • Tel: +385 1 4847-337
e-mail: uprava@nsz.hr • www.nsz.hr • OIB: 44542870641 • Žiro-račun – IBAN: HR1523600001101370304

Predsjednik / President: **dr. sc. Tvrtko Smital** • Predsjednik Velikog vijeća / President of the Great Council: **prof. dr. sc. Predrag Marković**
Zamjenik predsjednika i potpredsjednik Velikog vijeća: **izv. prof. art. Igor Čaljkusić** • Glavni tajnik: **Matija Krofčin**
Počasni predsjednici: **prof. dr. sc. Zvonimir Šikić i prof. dr. sc. Krunoslav Pisk**

Datum osnivanja / Date of Founding: 11. 1. 1990.
Član / Member of: Education International

3) Dati potrebne informacije i osigurati dovoljno vremena za kvalitetnu pripremu prijedloga programskog ugovora, posebice razvojne i izvedbene komponente. Ako sustav programskog financiranja osigura adekvatnu razinu financiranja osnovnih troškova i potreba visokih učilišta kroz četverogodišnji period, već time će biti ostvaren značajan napredak. No, pravi smisao novog sustava financiranja leži u dvjema novim komponentama financiranja, razvojnoj i izvedbenoj. Da bi one ostvarile svoju svrhu, osim dodatnih sredstava, nužno je **osigurati i adekvatan proces pripreme prijedloga tih dijelova programskih ugovora.** Da bi visoka učilišta mogla pripremiti kvalitetne razvojne planove, potrebno im je dovoljno vremena te pravovremene i cjelovite informacije. Prema saznanjima kojima raspolažemo, resorno ministarstvo još nije osiguralo sve potrebne informacije svim dionicima u sustavu koji moraju voditi pojedine dijelove ovog procesa. Budući da je proces utvrđivanja prijedloga programskog ugovora na neintegriranim sveučilištima posebno složen, važno je da se na njima ti procesi što prije pokrenu na svim razinama. Apeliramo na resorno ministarstvo da što prije osigura svim dionicima sve potrebne informacije i upute, ako postoji stvarna namjera da se programski ugovori počnu primjenjivati od početka naredne akademske godine. Da bi cijeli proces adekvatno bio proveden, a kasnije i praćen, potrebno je osigurati adekvatno ekipiranje odgovarajućeg odjela unutar samog Ministarstva znanosti, obrazovanja i mladih.

Osiguravanje dodatnih sredstava kroz Nacionalni plan oporavka i otpornosti (dalje: NPOO) za financiranje znanstvenih istraživanja na akademskim ustanovama, a koje se distribuira kao dio izvedbene komponente programskih ugovora, je pohvalno. **No, istovremeno, želimo upozoriti da Vladine obveze prema Europskoj komisiji u dinamici trošenja tih sredstava ne smiju ubrzavati sam proces programskog pregovaranja do mjere da se ugrozi ostvarivanje njegovih ciljeva** (primjerice tako da nema dovoljno vremena za planiranje razvojne komponente) **ili utjecati na jednakost tretmana svih visokih učilišta u tom postupku.** Stavljanje u prvi plan aktivnosti potrebnih da bi se raspodijelila dodatna sredstva iz NPOO-a smanjuje fokus na dugoročno važniju aktivnost izrade razvojne komponente programskih ugovora. Znakove takvog vođenja procesa već smo zamijetili na primjeru javnih znanstvenih instituta s kojima su programski ugovori potpisani krajem 2023. godine. **Rokovi i obveze iz NPOO-a ne smiju ugroziti smisljeno provođenje još jedne reforme.**

Nadalje, sredstva osigurana iz NPOO-a, a koja se uključuju u izvedbenu komponentu, ne smiju onemogućiti akademskim ustanovama cjelovito planiranje potreba koje su predviđene u izvedbenoj komponenti, a s obzirom na činjenicu da je njihova namjena predviđena NPOO-om znatno uža od namjene sredstava za izvedbenu komponentu.

Zaključno, iako prelazak na programsko financiranje nema veliku pažnju šire javnosti, ali ni samih dionika unutar akademskog sustava, smatramo da se radi o jednoj od najvažnijih reformi u sustavu znanosti i visokog obrazovanja u dužem periodu. **Stoga pozivamo sve dionike, a posebice resorno ministarstvo, da ovom procesu pristupe maksimalno odgovorno i s dužnom pažnjom prema ciljevima i svrsi te reforme, ne vodeći se samo kratkoročnim administrativnim i političkim ciljevima.**

Za Nezavisni sindikat znanosti i visokog obrazovanja,

dr. sc. Tvrtko **Smital**, predsjednik Sindikata, v. r.

prof. dr. sc. Predrag **Marković**, predsjednik Velikog vijeća, v. r.

Adresa / Address: **Ulica Florijana Andrašeca 18 A, 10000 Zagreb, Croatia** • Tel: +385 1 4847-337
e-mail: uprava@nsz.hr • www.nsz.hr • OIB: 44542870641 • Žiro-račun – IBAN: HR1523600001101370304

Predsjednik / President: **dr. sc. Tvrtko Smital** • Predsjednik Velikog vijeća / President of the Great Council: **prof. dr. sc. Predrag Marković**
Zamjenik predsjednika i potpredsjednik Velikog vijeća: **izv. prof. art. Igor Čaljkušić** • Glavni tajnik: **Matija Kroflič**
Počasni predsjednici: **prof. dr. sc. Zvonimir Šikić i prof. dr. sc. Krunoslav Pisk**

Datum osnivanja / Date of Founding: 11. 1. 1990.
Član / Member of: Education International